

lâlesi mensuplarını kuşatma altına alması üzerine, Medine'ye bir ordu göndermek zorunda kaldı. Ordunun kumandanlığına da, hayli yaşlı ve hasta olmasına rağmen, son derece haşin bir kimse olan Müslim b. Ukbe'yi getirdi. Üzerlerine ordu gönderildiğini öğrenen Abdullah ve taraftarları Medine valisini ve Emevî sülâlesini şehirden çıkararak hendekler kazdılar ve savaşa hazırlandılar. Müslim b. Ukbe şehirden çıkarılanlardan da geniş bilgi alarak Medine'nin doğu tarafındaki Harre mevkiine geldi. Önce üç gün mühlet vererek halkı itaate ve Mekke'deki Abdullah b. Zübeyr'e karşı ortak hareket etmeye çağırdı. Fakat Medineliler bunu şiddetle reddettiler. Üç günlük süre sonunda başlayan muharebe gerçekten çok şiddetli ve kanlı oldu. Abdullah b. Hanzale taraftarları büyük bir hezime uğradılar. Abdullah, yanında küçük bir grupla son ana kadar cesaretle çarpıştı ve savaş meydanında öldü (Zilhicce 63/Ağustos 683).

Abdullah b. Hanzale çok oruç tutan, gecelerini ibadetle geçiren, Kur'an tilâvetinden hemen etkilenen, âbid, zâhid, ensar arasında yüksek mevki sahibi bir kişi idi. Rivayet ettiği hadisler Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Dârimî'nin *Sünen*'leri ile Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde yer almıştır. Ayrıca Hz. Ömer, Abdullah b. Selâm ve Kâ'b el-Ahbâr'dan rivayette bulunmuş, kendisinden de Abdullah b. Yezîd el-Hatmî, İbn Ebû Müleyke, Esmâ bint Zeyd b. Hattâb hadis rivayet etmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İshâk, *es-Sîre* (nşr. Muhammed Hamîdullah), Rabat 1967 — Konya 1401/1981, s. 312; *Müsned*, V, 225; Mes'ûdî, *Mürâcü'z-Zehab* (nşr. C. B. de Meynard—P. de Courteille), Paris 1861-77, V, 160; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (*el-İşâbe* içinde), Kahire 1328, II, 286; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, Kahire 1285-87, III, 148; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 321-325; İbn Hacer, *el-İşâbe*, Kahire 1328, II, 299-300; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, V, 193.

AHMET ÖNKAL

ABDULLAH b. HÂRİS el-HÂŞİMÎ

(عبدالله بن الحارث الهاشمي)

Ebû Muhammed Abdullâh b. el-Hâris b. Nevfel el-Kureşî el-Hâşimî (ö. 84/703)

Muhaddis tâbiî.

Dedesi Nevfel, Hz. Peygamber'in amcası Hâris'in oğludur. Babası ve dedesi sahâbî olan Abdullah, Peygamber'in vefatından iki yıl önce doğmuştur. Annesi

Hind, Ebû Süfyan'ın kızı ve Peygamber'in baldızıdır. Doğumunun ilk günlerinde teyzesi Ümmü Habîbe'nin evine götürülen Abdullah'ı Hz. Peygamber bu evde gördü ve ağzına ilk lokmayı vererek (*tahnîk**) hayır duada bulundu. Küçüklüğünde Abdullah'ı severken annesinin söylediği *bebbe* (tombul çocuk) kelimesi, zamanla onun lakabı haline gelmiştir. Babası Hâris'in Basra'ya yerleşmesi sebebiyle Basralılar tarafından iyi tanınan, sevilip takdir edilen Abdullah'ı, Yezîd b. Muâviye'nin ölümü üzerine Basra halkı vali seçerek Abdullah b. Zübeyr adına kendisine biat etti (684). Fakat İbn Zübeyr daha sonra onu bu görevden aldı. Haccâc'a karşı savaşan İbnü'l-Eş'as yenilince Abdullah b. Hâris Basra'dan kaçarak Uman'a gitti ve seksen yaşlarında iken orada öldü. İbn Hibbân, onun sam yeli vurması sonucu 698'de ölerək Ebvâ'ya gömüldüğünü söylüyorsa da bu şekilde ölen kendisi değil, oğlu Abdullah'tır.

Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan ve Yahyâ b. Maîn, Ali b. Medîni, Nesâî tarafından *sika** kabul edilen Abdullah, Hz. Ömer, Osman, Ali, Abbas b. Abdülmuttalib, Übey b. Kâ'b gibi sahâbilerden çok sayıda hadis rivayet etmiştir. Doğrudan Hz. Peygamber'den olan rivayetleri ise *mürsel**'dir. Kendisinden de oğulları İshak, Abdullah ve Ubeydullah ile İbn Şihâb ez-Zührî, Ebû İshak es-Sebî ve Ömer b. Abdülazîz rivayette bulunmuşlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, V, 24-26; VII, 100; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât* (nşr. Süheyl Zekâr), Dimaşk 1966-67, I, 451, 481; II, 581, 599; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir* (nşr. Abdurrahman b. Yahyâ el-Yemânî v.dğr.), Haydarâbâd 1360-80/1941-60 — Diyarbakır, ts. (el-Mektebetü'l-İslâmiyye), V, 63-64; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-tâdil*, Haydarâbâd 1371-73/1952-53 — Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye), V, 30-31; İbn Hibbân, *Meşâhiru'ulemâ'ti'l-emşâr* (nşr. M. Fleischhammer), Wiesbaden 1959 — Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye), s. 70; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (*el-İşâbe* içinde), Kahire 1328, II, 281-282; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, Kahire 1349/1931 — Medine, ts. (el-Mektebetü's-Selefiyye), I, 211-212; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 207-208; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, I, 200-201; Fâsî, *el-İkdü's-semîn* (nşr. Fuâd Seyyid), Kahire 1378-88/1958-69, V, 128-129; İbn Hacer, *el-İşâbe*, Kahire 1328, III, 58; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, V, 180-181.

M. YAŞAR KANDEMİR

ABDULLAH b. HÂRİS el-HUZÂİ

(عبدالله بن الحارث الحوزاعي)

(bk. HÂRİS b. EBÜ DIRÂR).

ABDULLAH el-HARRÂZ

(عبدالله الحراز)

Ebû Muhammed Abdullâh b. Muhammed el-Harrâz er-Râzî (ö. 310/922)

İlk devir sûfilerinden.

Rey'de doğdu. Tahsil için Bağdat'a gitti. Cüneyd-i Bağdâdî'nin kendisiyle, Bâyezîd-i Bistâmî'nin de müridleriyle görüştü. Bir süre Mekke'de kaldı. Muzafer el-Kirmisîni, Ebû'l-Abbas ed-Dineverî ve Ebû Abdullah Muhammed el-Mukrînin şeyhi olan Abdullah, *fütüvvet** fikrine bağlı ilk sûfilerden kabul edilir. İsminin sonundaki el-Harrâz (ayakkabıcı) lakabı, elinin emeğiyle geçindiğini göstermektedir. Nisbe ve adlarındaki benzerlik dolayısıyla ekseriya Abdullah er-Râzî (ö. 353/964) ile karıştırılmıştır.

Abdullah el-Harrâz, *uzlet** fikrini bedenî uzletten farklı olarak anlar ve dünyaya karşı bedenen olduğu kadar fikren ve kalben de uzlet içinde bulunmak gerektiğini savunur. Gerçekte samimi dindarlığın, dünyevî ve uhrevî hiçbir menfaat gözetmeksizin bütün benliğiyle kendini Allah'a vermek olduğuna inanır. Bu sebeple, cennetin nimetlerini düşünerek ibadet ve taata yönelenlerle Allah sevgisi ile kulluğa koşanları bir saymaz. Beşerî hallerin bile ibadet şuurı içinde olması gerektiğini söyler. Harrâz'a göre insan, Allah'ı tanıma, O'na yaklaşma ve O'na niyazda bulunma kabiliyetine sahip olmakla birlikte, bir kul olarak üzerine düşen şükür borcunu bütünüyle yerine getirmekten âcizdir. Çünkü Allah'ın sonsuz olması O'na sonsuzluğa kadar şükretmeyi gerektirir.

Hadis kaynaklarının bildirdiğine göre Abdullah el-Harrâz güvenilir bir râvidir. Hadislerini Mâlik b. Enes'ten ve onun derecesindeki kişilerden rivayet etmiştir. Ebû Zür'a, Ahmed b. Hanbel ve oğlu ile Begavî ve Müslim gibi muhaddisler ondan hadis rivayet etmişlerdir.